

Mihrimah ÇOBAN

İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, mihrimah.2356@gmail.com, Malatya-Türkiye

ORCID: 0000 0003 1510 0357

Yeşim AYDOĞAN

Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü, yesim.aydogan@inonu.edu.tr, Malatya-Türkiye

ORCID: 0000 0001 5952 9396

ÖZ YAŞAMIN İHLALİNDE RESİMSEL ÇÖZÜMLEMELERE DAİR BİR DURUM ÇALIŞMASI

Özet

Bu araştırma, katılımcının çalışmalarından yola çıkılarak; geçmişte ve günümüzde kullanılan unsurların “mahremiyet” kavramı dahilinde, farklı biçimlerde ele alınan resimsel yorumlamalar üzerine nitel bir araştırmadır. Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden, durum çalışması ile uygulanmıştır. Durum çalışması yöntemiyle desenlenen bu araştırma, üç temaya ayrılmıştır. Söz konusu olan temalar; Özel Yaşam, X-ray ve Özgün Düşünebilme olarak adlandırılmıştır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, katılımcı çalışmaları, görüşme soruları ve ses kayıtları kullanılmıştır. Özel yaşamın, mahremiyetin ve gözetim toplumunun konu olduğu bu çalışmalarda, teknolojik cihazların insan hayatının her alanında var olduğunu fakat bu durumun, insanların istekleri dışında gerçekleşmesinin özel hayatın gizliliğini ihlal etmesi ve yok sayması üzerinde durulmuştur. Hem özgün hem de çağdaş olan bu çalışmaların ve çalışmaların ortaya çıkma serüveninin incelenmesinin, özel ve ender olduğu düşüncesinden ötürü, söz konusu çalışmalar durum çalışması ile ele alınarak incelenmiştir. Yapılan bu araştırma 2021-2022 eğitim- öğretim yılı güz döneminde Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan bir devlet üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapan Doç. Binnaz Koca ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcının daha önce yapmış olduğu beş çalışma belirlenerek, görüşme soruları hazırlanmış ve görüşme soruları iki gruba ayrılarak, katılımcıyla iki görüşme gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İmge, Özel yaşam, X-ray, Resim, Sanat

A CASE STUDY ON PAINTING ANALYSIS OF VIOLATION OF SELF LIFE

Abstract

This research is based on the participant's work; elements used in the past and present A qualitative study on pictorial interpretations handled in different ways within the concept of "privacy" is research. This research was applied with a case study, one of the qualitative research designs. Situation this research, which was designed with the study method, is divided into three themes. The themes in question are; Special Life, is called X-ray and Original Thinking. In research, as a data collection tool observation, semi-structured interview, participant studies, interview questions and audio recordings used. In these studies where private life, privacy and surveillance society are the subject, that technological devices exist in all areas of human life, but this situation it has been emphasized that the fact that it takes place outside the country violates and ignores the privacy of private life. The adventure of the emergence of these works and studies, which are both original and contemporary, the studies in question are considered as case studies and were taken into consideration. This research was carried out with Assoc. Prof. Binnaz Koca who works as a faculty member

at a state university in the Eastern Anatolia Region in the fall semester of the 2021-2022 academic year. Within the scope of the research, five studies that the participant has done before were determined, interview questions were prepared, and the interview questions were divided into two group's interview was held.

Keywords: Image, Private life, X-ray, Painting, Art

1. Giriş

Yaşam, tek ve oldukça basit-anlaşılır bir kavram olmasına rağmen, yaşam üzerine konuşulurken çeşitlendiği, ayrıştığı yeni kavramlar ve bu yeni kavramların ortaya çıkardığı yeni anlamların belirdiği görülür. Sosyal yaşam, okul yaşamı, resmi yaşam, günlük yaşam, özel yaşam vb. gibi daha sayılabilecek birçok kapsamı içine alarak kodlanmış yaşam adlandırmaları vardır. Ancak, belki de bunların içerisinde en çok kullanılan günlük yaşam ve özel yaşamdır denilebilir. Zira bunlar kişinin özünü, özelini kapsayan, şahsın şahsiyetiyle birincil dereceden ilintili olan kavramlar ve sahalardır. Bu sahalara ise içerisine yoğun bir şekilde gizliliği-mahremiyeti almaktadırlar. Nitekim insanlığın var oluşundan bu yana mahremiyet olgusuna sıklıkla rastlanmak mümkündür (Özdemir, 2021:8). Mahremiyet kelimesi üzerinde durulacak olursa, Arapça haram kelimesinden türemiş olan mahrem kelimesi, yasak, yapılması yasaklanmış olan, özel alana ait olan, tabu, kutsal vb. gibi benzer daha birçok kavramla eş anlamlara gelmektedir (www.sabah.com.tr 01.12.2021). Mahremiyeti karşılayan kavramlar arasından özel alana değinilecek olursa, kişinin kendisini rahat hissettiği ve kendisiyle daha samimi-rahat olduğu, dışardan kimseleri ilgilendirmeyen kendisiyle ilgili şeylerin koruma altına alındığı yer olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2021: 20). Dışardan insanlarla yakın mesafede olmak, fazlaca fiziki ve sosyal uyarana maruz kalınmasına sebebiyet vermektedir. Bunun neticesinde ise kişinin ruhsal anlamda bir zorluk çektiği ve yaşanan zorlukların olumsuz duygu bozukluklarına sebep olduğu söylenebilir. Bunların aksine özel yaşam-özel alan ise, yabancı dış etken ve etmenlerin uyarılarından uzak olduğundan kişiyi daha rahat ve güvende hissettiği bir alandır. Buradan yola çıkılarak genel olarak insanların, yaşamlarını bilhassa özel hayatlarını güvenliği sağlanmış, teşhirden uzak bir gizlilik çerçevesinde sürdürmek istemektedirler. Bu istekleri hukuksal çerçevede de karşılık bularak, bireylerin kendi yaşamları ve diğer bireylerle olan iletişim şekilleri yasalarla korunmaktadır. Mahremiyetin, insanların diğer bireylerle kurulan ilişkilerinin ayırt edici bir özelliğini oluşturduğu söylenebilir (Kütükoğlu, 2019: 18). Bu durumun gözetim kavramıyla da yakından ilintili olduğu söylenebilir. Yüzyıllar boyunca insanlık tarihinde var olan gözetim kavramı, modern devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte pratiklerinin biçimi değişmiş, gündelik hayat gelişen teknolojik cihazlarla daha kolay izlenir hale gelmiştir. Aynı zamanda teknolojinin hızlı gelişiminin de gözetim toplumuna olan etkisi - insanların günlük yaşamlarının her alanında cihazlar yardımıyla kolay gözlenmesi- azımsanmayacak boyuttadır. Bu sebeple günümüz toplumları, gözetim toplumu olarak adlandırılmaktadır (Çatalbaş, 2017: 22). Gözetim toplumlarında, insanların yaşamlarının, özel alanlarının büyük oranda izlenmesi ile kişinin mahremiyetinin sınırlandırıldığı hatta yok edildiği sorunsalına dikkat çekmek gerekmektedir (Dalgaldere ve Kılıç, 2015: 210). Gözetim, insanlığın varoluşundan itibaren denetim unsuru olarak her an varlığını hissettirmiştir. İnsanoğlu yaşamı boyunca hükmedenler tarafından birçok kez çeşitli sebeplerden dolayı gözetlenmiştir (Kalaman, 2019: 577). Örneğin Koca Gökçe'nin gözetim kavramı hakkındaki düşüncelerinden yola çıkarak, bireylerin kendilerine has özellikleri, doğum, evlilik, boşanma, mülkiyet, sürücü belgesi, ebeveynleri ve kişiye ait tüm belgeler yerel hükümet temsilcileri tarafından kaydedilmektedir. Bu devasa bilgi havzasında insanlar yaş, adres, telefon numarası, kredi kart numaraları, sosyal güvenlik numaraları, pasaport numarasıyla tanımlanıyorlar ve hatta yaş, saç, göz rengi, görme kalitesi, seyahat, girişler, çıkışlar, kira geçmişleri, emlak işlemleri gibi birçok sonsuz sayıda özellikler sayılabilir. Burada gözetim ile birlikte mahremiyeti ihlale yönelik hareketlerin olduğu ve bunların göz ardı edildiği görülmektedir.

“Öz Yaşamın İhlalinde Resimler Çözümlemelere Dair Bir Durum Çalışması” adlı bu çalışmada, kişinin yapmış olduğu resimsel çalışmalar bir takım amaçlar doğrultusunda incelenerek, araştırma kapsamında, bu resimlerin kavramsal ve sanatsal arka planlarının ve ilerleyişlerinin “nedenini ve niçinini” belirlemek esastır. Neden ve niçin kavramları genel olarak durum çalışmalarının en temel prensibi olmasından yola çıkılarak bu çalışmada da son derece

önem arz etmiştir. Bu sebeple, hem nitel hem de durum çalışmalarının en önemli noktalarından biri olan katılımcı ve araştırmacı dialoğuna ve etkileşimine oldukça özen gösterilmiştir. Söz konusu özen, katılımcının araştırmaya ve araştırmacıya güven duymasına, görüşme sorularına açık ve net cevaplar vermesine ve en önemlisi de soruları samimi ve dürüstçe yanıtlanmasına ve böylelikle de araştırmacının geçerlik ve güvenilirliğinin artmasına sebep olan faktörler arasındadır. Nitekim araştırmada ele alınan resimlerin konularının özel yaşama dair kesit ve anlardan oluştuğu düşünülürse, bahsi geçen samimiyetin ne derece önemli bir husus olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

1.1. Problem Durumu

İnsanın var olduğu her alanın özel-mahrem yanları da hiç şüphesiz ki vardır. Ancak özel yaşamın varlığı, içerisinde bulunulan ve teknolojiyle sürdürülen küresel, gözetim toplumlarında ihlal edilmektedir. İnsanların istek ve arzusu dışında gerçekleşen bu ihlaller, kişilerin mahremiyet duygusunu zedelediğinden, olumsuz bir takım duygu bozukluklarına yol açmaktadır. Zira insanların kişiliklerinin oluşmasında son derece büyük rol oynayan birçok değer, özellik ve unsurların, kişilerin bilgileri dahilinde olmadan, teşhir ve gözetim sınırları belirsizce özel hayat ihlali söz konusu olmaktadır. Kişilerin özel yaşamlarına ait görüntü, ses ya da bilgilerin, izinsizce kayıt altına alınması ve bunların yine kişilerin bilgileri dışında kullanılabilmesi, kişinin özel yaşamını, güvenliğini ve mahremiyetini tehdit eden oldukça önemli unsurlardır. Günlük yaşamın her alanında maruz kalınan bu durum, normal gibi görünse de son derece önem arz etmektedir. Bu öneme binaen, özel yaşamda kayıt altına alınan görüntülerin sanat nesnesi haline getirilerek yapılan resimsel yorumlamaların, nitel bir araştırma dâhilinde detaylı bir şekilde incelenmesinin konuya olumlu anlamda katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın genel amacı, katılımcının gözetim toplumu, mahremiyet, özel yaşam gibi kavramları ele alarak yapmış olduğu resimsel yorumlamaları, hem kavramsal ve düşünsel arka planını hem de bu çalışmaların oluşum sürecinde söz konusu olan konu ve kavramların, resmin plastik değerini nasıl etkilediği ve şekillendirdiğine dair detaylı bir bilgi almaktır. Belirlenen bu amaç dâhilinde katılımcıya çalışılmış olan konu ve resimler doğrultusunda belirlenen birtakım sorulara yanıtlar aranacaktır.

Bu araştırma, katılımcının özel yaşam ihlalini ele alarak yapılan resimsel yorumlamaların hem sosyal hem de sanatsal farkındalığı ne derece oluşturduğu, çalışmaların yapım aşamasında ne gibi durumlarla karşılaşıldığı, ya da genel olarak katılımcıya ve katılımcının gözünden izleyicilere, literatüre sağlanan katkının belirlenebilmesi açısından önem taşımaktadır.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan bir devlet üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapan Doç. Binnaz Koca'nın özel yaşamın ihlaline dair belirlediği konu üzerinden yapmış olduğu çalışmalardan, random yöntemiyle seçilmiş beş çalışma ile sınırlıdır. Bununla birlikte araştırma zamansal süreç açısından 05.10.2021 tarihinde yapılmış olan 1. görüşme ve 01.11.2021 tarihinde yapılmış olan 2. görüşmeye dair kayıtlarla sınırlıdır.

2. Yöntem

Bu bölümde; nitel araştırma yaklaşımı, araştırma ortamı seçimi ve araştırmanın katılımcıları, durum çalışması planı, katılımcı çalışmaları, veri toplama süreci ve inandırıcılık ele alınmıştır.

2.1. Nitel Araştırma Yaklaşımı

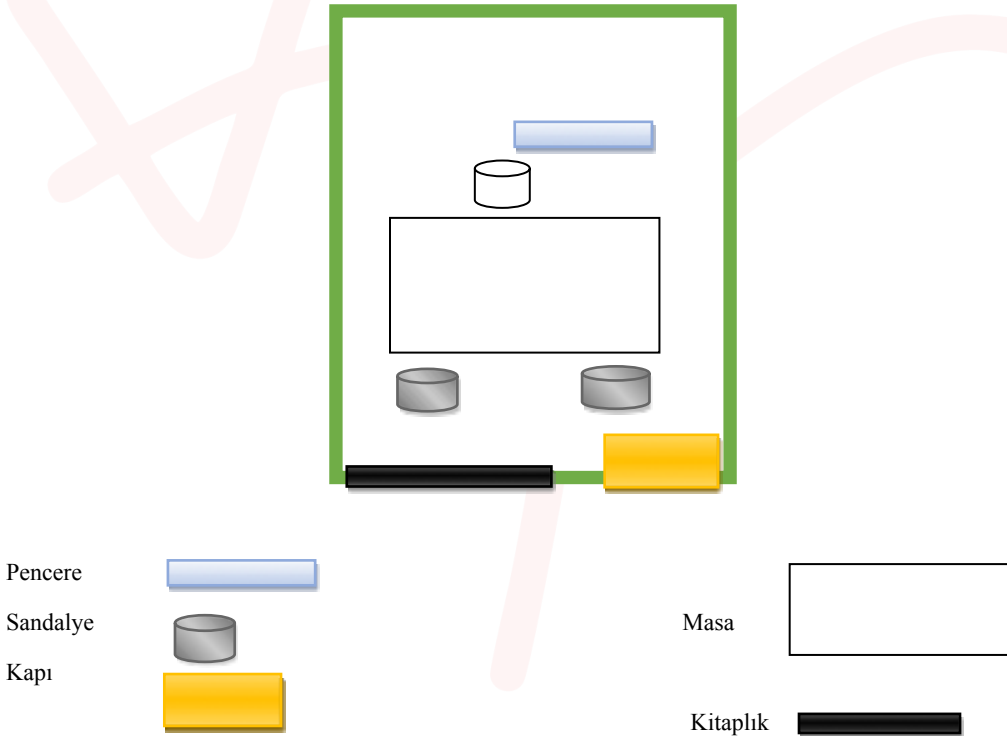
Nitel araştırmanın anahtarı, katılımcının penceresinden görebilmektir. Johnson'a göre nitel araştırma yaklaşımının gerektirdiği ortamları, süreçleri, ses kayıtları, görüşmeler ve görüşme dökümleriyle sağlanmıştır. Nitel

araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, gelişen olayların doğal ortamlarında gerçekçi bir halde ortaya konmasına yönelik izlenen bir süreçtir (Karataş, 2015:63).

2.2. Araştırma Ortamı, Seçimi ve Araştırmanın Katılımcıları

Bu durum çalışması, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Doğu Anaolu Bölgesinde yer alan bir devlet üniversitesinde görev yapan, araştırmada ise katılımcı pozisyonunda olan öğretim üyesinin ofisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının konuya karar vermesinin ardından, genelde nitel araştırmanın özeldi ise durum çalışmasının bir gereği olarak, araştırmacının tanıdığı, araştırmacıya güven duyan ve araştırmacıyla görüşmekten rahatsızlık duymayacak bir katılımcı belirlenmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Bu sebeple katılımcı olarak, araştırmacının lisans döneminde birçok dersine girmiş olan, araştırmacıyla daha sağlıklı bir görüşme gerçekleştirebileceği düşünülen bir öğretim üyesine karar verilmiştir (Aydoğan, 2020:76).

Araştırma kapsamında 05.10.2021 ve 01.11.2021 tarihlerinde ses kayıtları alınmış, gözlem, görüşme ve görüşme dokümanları toplanmıştır. Araştırma, katılımcının görev yaptığı üniversitedeki ofisinde gerçekleştirilmiştir. Ofisin fiziki ölçüleri dikdörtgen olarak tanımlanırken, ofisin ferah bir şekilde tasarlandığı söylenebilir. Bir duvar lacivert ve geri kalan üç duvar beyaz boyalıdır. Oda kapısının tam karşısında bir masa ve iki sandalye, masanın arkasında bir pencere bulunurken, kapının hemen yanında büyük bir kitaplık bulunmaktadır. Son olarak bu araştırmanın iki katılımcısı bulunmaktadır. Biri daha önce bahsi geçen öğretim üyesi, diğeri ise aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak yüksek lisans eğitimi alan araştırmada da araştırmacı pozisyonunda olan katılımcı araştırmacıdır.

Şekil 1. Görüşme Yapılan Ortam

2.3. Durum Çalışması Planı ve Katılımcı Çalışmaları

Subaşı ve Okumuş'a göre durum çalışması, sınırlı olan bir sistem dâhilinde, konuya ve kişiye göre farklılık gösterecek olan çok sayıda veri toplama aracı ile düzenli-disiplinli bir şekilde araştırılan konuyu derinlemesine detaylandırarak ele alan ve birçok yöntemle birlikte uygulanabilmeye elverişli olan metodolojik bir yaklaşımdır.

Araştırmacı bu süreçte nasıl ilerleyeceğine ilişkin ipuçları arar, verileri toplamaya başlar, gözden geçirir, keşfeder ve araştırmaya nasıl devam edeceğine karar verir. Zamanını nasıl değerlendireceğine, araştırmayla nereye varacağına, kimle görüşeceğine, neyi derinlemesine inceleyeceğine karar veren araştırmacı, düzenlemeyi sürekli olarak şekillendirir (Bogdan ve Biklen, 1998: 54). Bu araştırma sürecinde hiçbir müdahalede bulunmayan araştırmacı, yalnızca katılımcının yapmış olduğu beş çalışmayı inceleyerek, daha önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda hazırlanan sorular ile görüşmeler gerçekleştirmiş ve söz konusu görüşmeler esnasındaki tüm sesli, yazılı ve görsel verileri kayıt altına alarak araştırma dokümanı olarak kullanmıştır.

a- 130*100 cm

b- 50*45 cm

c- 65*55 cm

d- 110*90 cm

e- 110*80 cm

Görsel 1. Binnaz Koca, X-ray görüntüleri (a, b, c, d, e), Dijital baskı üzerine yağlıboya, 2018

2.4. Veri Toplama Süreci ve İnanırcılık

Nitel araştırmalarda veriler sayısal verilerden ziyade sözel verilerden oluşmaktadır. Bu durum ise araştırmacının konusunun ardından, amacının belirlenerek, veri toplama araçlarının tespitinin oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Nitel araştırmalarda veri toplama araçları konu, araştırmacı, araştırmacının konu ele alış biçimi, bakış açısı ve katılımcılar doğrultusunda birtakım değişikliklere uğramasıyla birlikte, nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan veri toplama araçları yapılandırılmamış görüşmeler, yarı- yapılandırılmış görüşme soruları, ses ve görüntü kayıtları, dokümanlar, araştırmacı ve katılımcı günlükleri, araştırmacı alan notları ve kişisel bilgi formları olmaktadır. Bu araştırmada da yarı yapılandırılmış görüşme soruları, yapılandırılmamış gözlem, alan notları, ses kayıt cihazları ve dokümanlar bu araştırmacının veri toplama setini oluşturmaktadır. Özellikle görüşmelerin son derece önem arz ettiği bu araştırmada, görüşme sürecinde soruların açık ve anlaşılır bir şekilde katılımcıya yöneltilmesi ve gerekli durumlarda ek sorularla araştırılan konunun derinleştirilmesi sağlanmalıdır. Katılımcının sözel ifadeleri, gözlem ve doküman inceleme yöntemleri kullanılarak doğrulanmalıdır. Birden çok veri toplama yönteminin kullanılması ile elde edilen bulguların geçerlik ve güvenilirliğini artırması açısından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 89).

Araştırmacı görüşmeleri, incelediği çalışmalardan yola çıkarak oluşturduğu sorularla sağlamıştır. Bu araştırmacının temel süreci, araştırmacının katılımcıyla yaptığı görüşmelerle esastır. Araştırmacı görüşmeleri, 05.11.2021 ve 01.11.2021 tarihlerinde ses kayıt cihazları aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Bu ses kayıt süreleri toplam 00:30:09'dır. Araştırma sürecinde ilk olarak araştırmacı bir katılımcı belirlemiştir. Katılımcı, daha önce de bahsedildiği gibi nitel araştırma kıstasları öncelik alınarak belirlenmiştir. Ardından bu araştırma sürecinde gönüllülük ve gizlilik esasına dair katılımcı olarak yer alması üzerine teklifte-ricada bulunulmuştur. Katılımcıdan olumlu yanıt alındıktan sonra ise

araştırma süreci tam anlamıyla başlamıştır. Ancak onay sonrası amaçların doğru ve tam olarak belirlenebilmesi yaklaşık dört gün sürmüştür. Ardından katılımcının çalışmaları arasından random yöntemiyle seçilen beş çalışma üzerine, belirlenen amaçlar doğrultusunda görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşmeler esnasında sorulara verilen yanıtların araştırmacı ve amaçları tatminine göre katılımcıya sondaj soruları yöneltilmiştir. Sondaj sorularının sorulma sebebi araştırmacının, katılımcının verdiği yanıtları daha derinlemesine ve detaylı olarak anlamasını kolaylaştırmak amaçlıdır. Nitekim katılımcının soruları detaylandırmasında soruların ve sondaj sorularının etkili olduğu kadar, görüşmelerin yapıldığı mekânda oldukça önemlidir. Bu sebeple, katılımcının kendisini daha rahat ifade edebilmesi için, görüşmeler katılımcının kendi ofisinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan ve ses kayıt cihazı çalıştırılmadan önce katılımcıya detaylı bir şekilde araştırmanın, konusu, amacı ve görüşme sorularının sınırlılığı hakkında bilgi verilmiştir. Ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınan görüşmeler, daha sonra dökümleri yapılarak word dosyasına aktarılmış ve güvenliği sağlanmıştır. 1. görüşme ve 1. görüşme arasında belirli bir zaman bırakılmış o esnada araştırmacı araştırma ile ilgili çalışmalarını sürdürürken, katılımcının dinlenmesi amaçlamıştır. Bu amaç 2. görüşmenin en az 1. görüşme kadar verimli geçmesinin sağlanması için oluşturulmuştur. Bir araştırmanın bilimsel olarak kabul edilebilmesi ve inandırıcı olabilmesi için açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından aynı sonuçları vermesinden geçmektedir. Aksi durumda araştırmanın inandırıcılığına kuşkuyla bakılabilmektedir. Lincon ve Guba, araştırmanın inandırıcılığını artırmanın birtakım stratejilerle desteklenmesi gerektiğinin altını çizmektedirler. Bunlar; uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve uzman teyitleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 299).

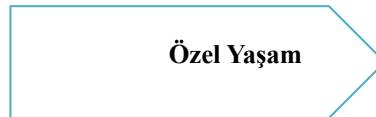
- Araştırmacı görüşmeleri 05.11.2021 ve 01.11.2021 tarihlerinde ses kayıtları aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Bu ses kayıt süreleri toplam 00:30:09'dır.
- Araştırmacı görüşmeyi, araştırmacının lisans döneminde teorik ve uygulama derslerine giren ders hocası ile gerçekleştirmiştir. Bunun sebebi; birbirlerini yıllardır tanıyor olmaları bundan dolayı daha sağlıklı bir iletişim sağlayarak görüşmenin niteliğini arttıracak yönünde olmasıdır.
- Araştırmacı, katılımcının çalışmalarını gözlemleyerek amacına uygun görüşme soruları hazırlayıp görüşme esnasında ses kaydı ile kayıt alarak görüşmeyi sürdürmüştür.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bulgular, araştırma sürecinde yararlanılan yapılandırılmamış gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, alan notları ve dokümanlar gibi veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin tematik analizler neticesinde ulaşılan temaların yorumlanması ile oluşturulmuştur.

3.1. Özel Yaşam

Bu tema; kişinin özel yaşamının gözetim toplumunda ihlal edildiğini ve bilinmesini istemediği özel alanlarının yok sayılmasının getirisi olarak, yaptığı çıkarımları ve resimsel yorumlamaları içermektedir.

Şekil 2. Özel Yaşam

“Aitlik duygusu, özel yaşam. Yani merkezde aslında ben varım. Ya da yapılan kişi olarak ben varım. Ve genel anlamda bir şeyin izlenmesi, takip edilmesi, kontrol altına alınması bu da belki tetikleyici nokta oluyor. Hem özel yaşam var bide onu kontrol etmeye çalışan noktalarımız var. Çevreden kaynaklı noktalar var. Özel yaşam ortaya çıkış noktası hareket noktası olarak diyebiliriz (1.görüşme katılımcı).” Buradan yola çıkarak katılımcının çalışmalarına konu

aldığı kavramlardan biri olan özel yaşamı, aitlik, mahremiyet ve benlik duygusuyla bağdaştırarak resmettiği söylenebilir. Nitekim katılımcının resimlerden bahsederken bu resimlerde “ben varım” ifadesi de konu ile kendisini ve ne derce içselleştirdiğini ortaya çıkarmaktadır. Yine katılımcının sözlerinden, çevre kaynaklı etkenlerin özel yaşamı ihlali ve bu ihlalin kişinin ruhsal yaşantısında ortaya çıkardığı sıkıntıların yansması olarak resmedildiği ve buna dikkat çekmek istendiği söylenebilir.

“Ve onu kontrol eden şeyler bende neydi, güvenlik mesela. Güvenlik kameraları, gözetim, gözetim toplumu bununla alakalı iki yapının birleşimi. Yani bir taraftan korurken gözetim toplumunu düşün, güvenlik kameralarını düşün, koruma amaçlı ama aynı yerde de özel yaşamın alanlarının nerede başlayıp nerede bittiğini gösteren ince bir çizgisi olmuş oluyor. Bu benim özel yaşamım ama çantan x-ray cihazından geçerken içindekiler o özel yaşamın güvenlikle alakalı bir noktada durumu değişiyor. Yani iki nokta var içerikte diyebiliriz; özel yaşam ve gözetim toplumu (1.görüşme katılımcı).” diyen katılımcının sözlerinden hareketle, konuyu ele alma biçimi ve konuya olan bakış açısının karşıtlıklardan oluştuğu yorumu yapılabilir. Katılımcı toplum tarafından olumlu anlamda hayata geçirilen uygulamaların, aynı zamanda mahremiyeti ve özel alanı yok sayan faktörler olduğunu, bunun ise kişilerin güvenliğini sağlarken, bir yandan da özel alanın güvenliğini yıkan etkilere sahip olan unsurlar olduğunu resimsel yorumlamalarla dile getirmeye çalıştığı söylenebilir.

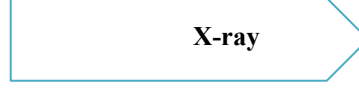
Görsel 2. Binnaz Koca, X-ray görüntüleri, Dijital baskı üzerine yağlıboya, 50*45 cm, 2018

Katılımcı, özel yaşamın var olduğunu dile getirirken, söz konusu olan varlığı koruyormuş gibi gösterip, ihlal eden bir gözetim toplumunun varlığından rahatsızlığını dile getirmeye çalışmaktadır denilebilir. Zira katılımcı, teknolojik cihazların kişilerin izni dışında, kayıt altına alınan görüntülerin ihlaline dikkat çekmeye çalıştığı ifadelerinden anlaşılabilir. Nitekim Koca, bize ait özel eşyalarımızın x-ray gibi teknolojik cihazlardan geçerek görüntüleri kayıt altına almaları ve yabancı insanlar tarafından bu kayıtların görüntülenerek arşiv haline getirilmesi, özeliimizi ihlal etmektedir, ifadesini kullanmaktadır (Koca, 2014: 3). “Aslında özel yaşam gibi görünse de, birçok kişinin içinde ya da durum olarak yabancı olduğu bir durum olmadığını düşünüyorum. Yani orda bir özeliim, immmm şey gibi düşünelim resimde konu olarak bir şey vardır. Evrensel olmasını isteriz filan ama aynı şekilde aitlik taşımasını, bize ait olmasını isteriz. Onun gibi, o kesişim noktası gibi hem özel yaşam, öznel durumlar varken o genele de hitap ettiğini düşünüyorum (1. görüşme katılımcı).” Katılımcının bu sözlerinden ele aldığı özel yaşam ve resim sanatının benzerlikleri üzerine durduğu yorumu yapılabilir. Zira katılımcının, “Evrensel olmasını isteriz filan ama aynı şekilde aitlik taşımasını, bize ait olmasını isteriz.” ve “hem özel yaşam, öznel durumlar varken o genele de hitap ettiğini düşünüyorum” ifadelerinden, kişilere has özel yaşam hali ile yine kişilere has resim mizacını birincil dereceden ilişkilendirdiği söylenebilir. “İki şey anlatmak istiyorum, ben özel yaşamı ve gözetim toplumu ile alakalı ilişki kurarak anlattım, bu benim tercihim. Hem geçmiş işte belki sadece bir odaya ait bir şey varken, özel yaşam varken, yani odanın içinde kalan özel yaşam durumu varken şimdi bu biraz daha şeye dönüşüyor herkesin gözü önünde olma durumu (1.görüşme katılımcı).” Katılımcının sözlerinden özel yaşamı resim sanatına hangi düşünceler neticesinde aktardığı anlaşılabilir. Katılımcının hassas bir konu olarak el aldığı bu kavramlar, özel yaşamın bize ait olması gerekliliğinin bir yansması olarak düşünülebilir. Nitekim katılımcıların resimlerinin, üzerinde hassasiyetle durulduğu düşünülen “özel

alan” kavramından ortaya çıktığı söylenebilir. Kişinin özeli olan an ve detayların kayıt altına alınmasının, güvenlik kapsamında normalleştirilmesi, kişilerin özel anlarının izinsizce sahiplenilmesi anlamına gelmektedir.

3.2. X-ray

Bu tema; kişilerin x-ray ile olan tanışmasını ve x-ray cihazlarından elde edilen görüntülerin çıktılarının alınarak, resim sanatına yansıtılmalarını içermektedir.

Şekil 3. X-ray

Görsel 3. Binnaz Koca, X-ray görüntüleri, Dijital baskı üzerine yağlıboya, 65*55 cm, 2018

Katılımcıya, çalışmalarında oluşan natürmortların sebebini sorulduğunda verilen yanıt: “Onlar x-ray cihazlarından elde ettiğim görüntüler. Hem geçmiş işte belki sadece bir odaya ait bir şey varken, özel yaşam varken yani odanın içinde kalan özel yaşam durumu varken, şimdi bu biraz daha immm şeye dönüşüyor, herkesin gözü önünde olma durumu. Çantanın güvenlik kamerasından geçtiği yani x-raydan geçtiği anda yani geçmişi düşün şey var x-ray çıktıları alıyorum natürmort hazırlayıp. Bu dijital baskıyla elde ediliyor (1.görüşme katılımcı).” olmuştur. Katılımcının bu ifadelerinden yola çıkarak yalnızca konu ve resim sanatı ilişkisi üzerine resim çalışmaları yapmaktan ziyade, bu çalışmalardaki tür ve kompozisyonun belirlenmesinde de özel yaşam ihlaline sebep olan unsurlardan faydalanarak bir takım yerleştirmelere gittiği çıkarılabilir. Yani katılımcının x-ray cihazlarından elde ettiği görüntülerden yararlanarak, hazırladığı natürmortları sanata dâhil ediş sürecinden bahsetmektedir denilebilir. Özel yaşamın bizlerde oluşturduğu izler, teknolojik cihazlarda kayıt altına alınan görüntülerden yararlanılarak meydana gelmiştir. Örneğin, havaalanında, alışveriş merkezlerinde olan x-ray cihazlarının kayıt altına aldığı görüntülerden oluştuğu söylenebilir.

Katılımcıya resim çalışmalarında x-ray’den alınan görüntülerden faydalanma fikri ne zaman ortaya çıktığına dair sorulan soruya: “Aslında x ray ile başladı. İlk karşılaşmam çok eskidendi. Bana o an çok resimsel geldi oradaki görüntü. Havaalanında karşılaşmışım, şey değildi avm’lerde gördüğümüz sıkça karşılaşılan bir alet değildi. Ama aradan zaman geçti gördüm hemen uygulamadım bir süreden sonra bana ait görüntüler olabilir dedim. Ben bunu kendim hazırlarım görüntülerimi ve x ray’dan elde ederim. O zaman x ray’dan elde ettiğim görüntüler bana ait olur dedim. Ve natürmort üzerinden gittim ilk önce. Elmadır portakaldır bu nesnelere kullandım. X ray natürmortlar dedim onlara. Sonrasından değişti otofaji kavramı çıktı. Resim oluşmuş ama kendinle birleştirmekte istiyorsun özel yaşam kavramıyla birleşimi (1.görüşme katılımcı).” İfadeleriyle yanıt vermiş ve ikinci görüşmede de buna benzer ifadelerini devam ettirmiştir. “Şimdi benim resimler x-ray ve natürmortlar vardı. Yani ııııııı x-ray makineleri makinelerinden aldım ve benim düzenlediğim görüntüler vardı. Bir dönem resimlerim öyleydi x-ray natürmortlar (2.görüşme katılımcı).” Buradan hareketle, katılımcının söz konusu olan çalışmaları yapmadan önce x-ray ile ilk karşılaşmasında, cihazın sunduğu görüntünün plastik unsurları içerisinde barındıracağına dair bir algı-farkındalığının oluştuğundan bahsetmesi, mevcut

çalışmaların oluşmasında tamamen etken olmasa da etkisinin var olduğundan bahsedilebilir. Nitekim farklı zamanlarda yapılan çalışmaların, konu ve ele alınış biçimleri incelendiğinde, ifadelerin doğruluğunun güçleneceği hiç kuşkusuzdur. Zira katılımcı bir dönem yalnızca x-ray cihazından elde ettiği görüntüler ile, natürmort çalışmalarını uygulamıştır. Bu natürmortlarda geçen objeler elma, armut gibi katılımcının kontrolü doğrultusunda oluşturulan objelerden meydana gelmiştir. Cihazdan geçen objeler sadece geometrik yapılarını koruduklarından, bu formlara daha sonra müdahalede bulunularak çizim ve kolaj yardımıyla resimlerden daha etkili sonuçlar elde edileceği düşünülmüştür.

3.3. Özgün Düşünebilme

Bu tema; kişinin özgünlüğü algılama, yorumlama ve ifade etme durumlarını içermektedir.

Özgün Düşünebilme

Şekil 4. Özgün Düşünebilme

“Özgün özgünlük önemli bir kavram. Yani şey gibi tabii benzerlikler çok fazla. Yani insan dediğimiz noktada benzerlikler başlıyor. Bu benzerlikler içinde bizi biz yapan hani insanın bir birey olma halini, işte bir isim olma halini ortaya koyan aslında özgünlüklerimiz oluyor. Bende ki farklılıkları hissedip ortaya koyabilme eeeeni yeni bir başlangıca da neden olabiliyor. Artı yeni bir ben ortaya çıkar. Yani yeni bir ben değil de içindeki belki ben de karşılaşılmamasını da sağlamış oluyor. O anlamda hem hayat içinde özgünlük önemlidir, sanatta da olmazsa olmazdır (2.görüşme katılımcı).” Katılımcının ifadelerinden hareketle resim çalışmalarında özgünlüğün önemli bir husus olduğu, bu çalışma ile de tüm insanların deneyimlediği ya da maruz kaldığı gözetim toplumunun getirilerini, hem eleştirel hem de sanatsal bakış açısıyla yordayarak oluşturulan resimsel yorumlamaların, özgün ve bireysel bir ifade ile ele alınışı üzerinde durulmaya çalışıldığı söylenebilir. Resim sanatında önemli olan söz konusu özgünlük ve bireysellik, gözetim toplumu ve bireyselliğin, mahremiyetin teşhiri bakımından ele alınan konu ile de oldukça örtüşmektedir.

4. Sonuç

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni ile gerçekleştirilen bu araştırma, bir katılımcıya ait beş çalışma dâhilinde, 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz döneminde 05.10.2021 ve 01.11.2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiş olan görüşmeler ve katılımcının daha önceden yapmış olduğu çalışmalar ile yapılandırılmıştır. Bu çalışma, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve katılımcı çalışmaları ile araştırmacının kontrolünde devam etmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, bulgular başlığı altında üç ana temada sunulmuş ve bulgulara dayalı olarak sonuçlara varılmıştır. Amaçlar ve bulgular doğrultusunda, kişinin yaptığı çalışmaların, geçmişte ve günümüzde kullanılan imgeler vasıtasıyla, resim sanatında kullanımına yönelik bir amaç doğrultusunda yola çıkılan araştırma, kişilerin özel yaşamına ait eşyaların x-ray gibi cihazlar aracılığıyla görüntülenerek kayıt altına alınması ve kişinin mahremiyetinin, özel yaşamın güvenliğinin ihlal edilerek arşivlenmesi, katılımcının çalışmalarını ele almasının çıkış noktası olarak kabul edilmiştir. Son olarak bu araştırmada, katılımcının ele aldığı konu ve konu kapsamında yaptığı resimsel yorumlamaların detaylı ve derinlemesine incelenmesi sonucunda, özel yaşam ihlali üzerinden gözetim toplumunun eleştirildiği tespit edilmiştir.

Kaynakça

Aydoğan, Y. (2020) Kültürel Miras Bilinci Kazanımıyla İlgili Müze Eğitimi Dersi Üzerine Bir Durum Çalışması, (Doktora tezi), Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir (T.R.)

Çatalbaş, S. (2017) “Gözetim Toplumu ve Distopik Filmlerde Göz’ün İktidarı: The Lobster ve Equilibrium Filmlerinin Analizi” Online Academic Journal of Information Technology, 2017/8 (30), 24-26; <<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1113744>> 01.12.2021

Işıldak, Suat, “Yaratmada İlk Adım: İmge ve İmgelem”, Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 2008/2 (1), 64-69; <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/39762>> 01.12.2021

Karataş, Z. (2015) “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 2015/1(1)63;< <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/360845>> 02.12.2021

Koca Gökçe, B. (2014) Güncel Sanatta Teknolojik Manipülasyonlar- Özel Yaşam Hikâyeleri, (Sanatta yeterlik tezi), Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara (T.R.)

Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017) “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2017/21 (2): 419-426. < <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/474049>> 03.12.2021

Türk Dil Kurumu. (2005:155) Türkçe Sözlük. Ankara. Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

<<https://teknolojirojeleri.com/teknik/x-ray- cihazı-nedir-nasil-calisir-ne-ise-yarar>> 01.12.2021

<<https://www.sabah.com.tr/tdk-anlami/mahremiyet-ne-demek-mahremiyet-tdk-sozluk-anlami#:~:text=Mahrem%20kelimesi%20Arap%C3%A7a%20%E2%80%9Charam%E2%80%9D%20kelimesinden,hayat%C4%B1n%20gizli%20tutulmas%C4%B1%E2%80%9D%20anlamlar%C4%B1n%C4%B1%20kar%C5%9F%C4%B1lamaktad%C4%B1r.>>> 02.12.2021